

Jaarverslag

2008

**Dierexperimentencommissie
Wageningen Universiteit**

Jaarverslag van de Dierexperimentencommissie van Wageningen Universiteit 2008

1. Inleiding

De DEC van Wageningen Universiteit heeft aan de volgende vergunninghouders advies uitgebracht:

Wageningen Universiteit (WU):

Wageningen Universiteit houdt zich bezig met de Life Sciences. Onderzoekers en studenten van Wageningen Universiteit richten zich op onderwerpen op het terrein van de voeding, gezondheid, natuur en leefomgeving.

- X een onafhankelijk onderzoeksinstituut op het gebied van veilig en gezond voedsel. Het onderzoek van is gericht op voedselveiligheid, de veiligheid van diervoeders, voeding & gezondheid en voedselkwaliteit.
- X Op het gebied van voedselveiligheid voer diverse Wettelijke Onderzoekstaken uit in opdracht

- X Wageningen UR):
- X is een onderzoeksinstituut voor strategisch en toepassingsgericht onderzoek met kennis en ervaring in genetica en reproductie, genomica, proteomica, metabolomica, bioinformatica, gewasecologie, gewasbescherming en agrosysteemkunde.

- X
- X is een contractresearchorganisatie die bedrijven helpt bij het ontwikkelen van innovaties in voedingsmiddelen. Gezondheidsstudies richten zich met name op processen in de darm met een focus op darmflora, weerstand tegen infecties, inflammatoire responsen en regulatie van voedselinname.

- X
- X Het is het landelijke kenniscentrum op het gebied van dierplagbeheersing en milieubescherming. Het stelt kennis over beleid, biologie, dierwelzijn, preventie en bestrijding van ongewenste organismen ter beschikking van overheden en branches.
- X Het ondersteunt opdrachtgevers en beoordeelt de noodzaak en kwaliteit van bestrijdingsplannen.
- X Het geeft voorlichting aan burgers en leidt praktijkmensen op.

De DEC is ingesteld door de vergunninghouder en heeft tot taak:

- Het adviseren aan de vergunninghouder omtrent de ethische toelaatbaarheid van voorgenomen dierproeven. Dit betreft de onderwerpen genoemd in Artikelen 2 (tweede en derde lid), 9, 10, 10b, 11, 12 en 13 van de Wet, in het bijzonder het afwegen van het ongerief van de proefdieren in relatie tot het wetenschappelijke en maatschappelijk belang, dat met de voorgestelde proef wordt beoogd. Deze beoordeling wordt gedaan aan de hand van een onderzoeksplan, dat tevoren wetenschappelijk moet zijn goedgekeurd.
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren van de vergunninghouder over ontwikkelingen op het gebied van dierproevenbeleid en over vragen aangaande dierexperimenteel onderzoek. De DEC fungeert daarbij tevens als klankbord voor onderzoekers en andere direct betrokkenen ten aanzien van de ethiek van dierproeven.
- Het zorg dragen voor het bewaren van vertrouwelijkheid betreffende hetgeen door de DEC behandeld wordt.
- Het formuleren van criteria met betrekking tot het gebruik van proefdieren.
- Het stimuleren van toepassing van de 3 V's: Vermindering, Verfijning en Vervanging van dierproeven.
- De vergunninghouder van advies te dienen indien in het kader van een dierproef tevens biotechnologische handelingen bij dieren worden verricht. De DEC gaat na of voor de te verrichten biotechnologische handelingen door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij op grond van artikel 66 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren een vergunning is verleend en controleert of de voorgenomen handeling valt binnen hetgeen in deze vergunning is bepaald.

De DEC is erkend door het Ministerie van VWS d.d. 11 augustus 1997 onder nr. GZB/VVB 974661.

2. Algemeen gedeelte

Het afwegen van het ongerief door de proefdieren te ondergaan, in relatie tot het wetenschappelijk en maatschappelijk belang dat met de voorgestelde proef wordt beoogd, wordt gedaan op het niveau van een individueel proefplan.

De onderzoekers melden een proefplan aan middels een elektronisch systeem (DRS). Binnen dit programma wordt een aantal autorisatieniveaus gehanteerd waardoor alleen een erkend Artikel-9-functionaris een proef kan aanmelden bij de DEC.

De secretaris beoordeelt (eventueel in overleg met de proefdierdeskundige), of het proefplan door de plenaire DEC moet worden beoordeeld (normale procedure) of dat het door de kleine commissie kan worden behandeld. Dit laatste is uitsluitend mogelijk, wanneer het gaat om:

1. Dierproeven met gering ongerief;
2. Pilotexperimenten met een gering aantal dieren en niet meer dan gering/ matig ongerief;
3. Dierproeven met matig ongerief welke bij herhaling volgens een vast protocol worden uitgevoerd en welke eerder van een positief advies van de DEC zijn voorzien;
4. Kleine wijzigingen op lopende onderzoeksplannen met ten hoogste matig ongerief, zoals een extra bloedafname, verandering van voersamenstelling en verandering van een toe te dienen stof, uiteraard zonder dat hier de aard van het ongerief door verandert

De kleine commissie bestaat uit de voorzitter of vice-voorzitter van de DEC en één van de leden van de DEC, aangevuld met de proefdierdeskundige (adviserend). Deze samenstelling wordt per proefplan bepaald, op basis van benodigde expertise.

Het gegeven advies van de kleine commissie wordt in de eerstvolgende DEC-vergadering gemeld en desgewenst behandeld. Bij een positief advies van de kleine commissie kunnen de experimenten gestart worden. Indien behandeling in de DEC-vergadering heeft plaatsgevonden, kan het zijn dat om aanvullende informatie gevraagd wordt.

Pas als de secretaris van de DEC of de Proefdierdeskundige elektronisch een door de DEC goedgekeurd proefplan ook administratief heeft goedgekeurd mag een dierproef van start gaan.

De DEC streeft ernaar om de toetsing te structureren.

Hiertoe wordt een formulier gebruikt, waarbij allereerst de rechtvaardiging van het wetenschappelijke en maatschappelijke doel wordt beoordeeld.

Daarnaast wordt veel nadruk gelegd op de 3 V's (Vervanging, Vermindering, Verfijning).

De DEC streeft steeds naar besluitvorming via consensus en de inbreng van alle deskundigheden hierbij. Een advies kan alleen worden uitgebracht wanneer dit wordt gesteund door meer dan de helft van het aantal DEC-leden. Een minderheidsstandpunt wordt in het advies vermeld, indien één der leden daar prijs op stelt.

Bij grote onduidelijkheden in een proefplan wordt de verantwoordelijke onderzoeker uitgenodigd een toelichting te geven op het betreffende proefplan tijdens de volgende plenaire DEC-vergadering.

Ook wordt met enige regelmaat een projectleider uitgenodigd om de context van proeven in het gehele project te verduidelijken.

Wanneer een proefplan wordt behandeld, waarbij een van de DEC-leden persoonlijk is betrokken, verlaat deze de vergadering voor de duur van de bespreking ervan.

Samenstelling van de commissie

	Deskundigheid)*	arbeidsverhouding	Betrokken dierpr.
voorzitter	3, 4	Nee	nee
Vice-voorzitter	1, 2	Nee	ja
Lid 1	1, 2	Nee	nee
Lid 2	1,	Nee	nee
Lid 3	2,	Nee	ja
Lid 4	3, 4	Ja	nee
Lid 5	3,	Nee	ja
Lid 6	1,	Ja	ja
adviseur	1, 2, 3, 4	Ja	ja
secretaris	n.v.t.	Ja	nee

)*

Deskundig op het gebied van de dierproeven (1)

Deskundig op het gebied van alternatieven voor dierproeven (2) :

Deskundig op het gebied van proefdieren en hun bescherming (3) :

Deskundig op het gebied van ethische toetsing (4)

4. Aantal vergaderingen

De Commissie vergaderde in 2008 11 keer plenair, de Kleine Commissie heeft 72 proefplannen beoordeeld.

5. Overzicht van onderzoeksplannen waarvoor advies is uitgebracht

<i>Nummer onderzoeksplan</i>	<i>Advies 1^e bespreking</i>	<i>Voorwaarden</i>	<i>Vragen)*</i>	<i>Advies 2^e bespreking</i>	<i>Looptijd</i>	<i>Doel)**</i>
WU						
2007130	aanhouden	DEC/ Secr.	3, 4, 7, 19, 20, 22	positief	1 jaar	12
2007132	aanhouden	Secr.	13, 14, 22	positief	12 weken	37
2007136	aanhouden	Secr.	4, 7, 22	positief	2½ maand	37
2007142	aanhouden	Secr.	1	positief	11½ mnd	29
2008001	aanhouden	Secr.	22	positief	2½ maand	37
2008002	aanhouden	Kl. Cie	2, 7, 10, 16, 17, 22	positief	1 jaar	36
2008003	aanhouden	Kl. Cie	2, 7, 10, 20, 22	positief	11 mnd.	36
2008004	aanhouden	DEC/ Secr.	3, 4, 7, 11, 19, 20, 22	positief	7½ maand	33
2008005	aanhouden	DEC/ Secr.	7, 9, 13, 15, 22	positief	1 jaar	31
2008006	aanhouden	Secr. + PD	7, 8, 9, 12, 19	positief	4 maanden	37
2008007			Geen dierproef			
2008008	aanhouden	Secr.	7, 18, 22	positief	6 maanden	37
2008009	aanhouden	Secr. + PD	2, 13	positief	2½ maand	30
2008010	aanhouden	Kl. Cie	7, 16	positief	4 maanden	37
2008011	aanhouden	Secr.	7, 13	positief	2 maanden	29
2008012	positief				2 maanden	29
2008013	aanhouden	Kl. Cie	3, 5, 7, 15	positief	3 maanden	37
2008014	aanhouden	Secr.	7	positief	6 maanden	37
2008015	aanhouden	Secr.	13, 18	positief	2 maanden	29
2008016	aanhouden	Kl. Cie	4, 15	positief	1 week	29
2008017	aanhouden	Secr.	7, 13	positief	5 maanden	35
2008018	aanhouden	Secr.	22	positief	5½ maand	37
2008019	ingetrokken					
2008020	aanhouden	Kl. Cie	1, 3, 7, 13	positief	7½ maand	34
2008021	aanhouden	Secr.	3, 7, 20	positief	3 maanden	35
2008022	aanhouden	Kl. Cie	4, 7, 22	positief	7 maanden	35
2008023	aanhouden	Kl. Cie	3, 4, 7, 9, 11, 13, 19, 20, 22	positief	3 maanden	37
2008024	aanhouden	Kl. Cie	4, 7, 9, 19, 20, 22	positief	2 maanden	37
2008025	aanhouden	Kl. Cie	7, 9, 11, 12, 13, 19	positief	2 maanden	33
2008026	aanhouden	Secr.	7, 13, 22	positief	6 weken	37
2008027				positief	1 jaar	37
2008028	aanhouden	Secr.	5, 17	positief	5 weken	29
2008029	aanhouden	Secr.	5, 22	positief	2 weken	29
2008030	aanhouden	Secr. + PD	7, 18, 19, 22	positief	10½ week	37
2008032	aanhouden	Secr.	1, 7, 13, 18, 19, 22	positief	1 jaar	35
2008033	aanhouden	Secr.	16, 19, 20, 21	positief	8 maanden	37
2008034	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 13, 18, 19	positief	11 mnd.	35
2008035	positief		(fokaanvr.)		1 jaar	37
2008036	positief		(fokaanvr.)		1 jaar	37
2008037	aanhouden	Secr.	6, 22 (fokaanvr.)	Positief	1 jaar	31
2008038	positief		(fokaanvr.)		1 jaar	37
2008039	aanhouden	Secr.	19 (fokaanvr.)	positief	1 jaar	37
2008040	positief				1 jaar	29
2008041	positief				11 dagen	29
2008042	aanhouden	Secr.	15, 22	positief	1 jaar	37
2008043	aanhouden	Secr.	7, 9, 10, 11, 16, 19	positief	2 maanden	36
2008044	positief				1 maand	36
2008046	positief				4 maanden	36
2008047	aanhouden	Secr.	7, 19	positief	14 weken	37

2008048	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 8, 9, 13, 20, 22	positief	6 maanden	33
2008049	aanhouden	Kl. Cie	7, 19, 21, 22	positief	4 weken	37
2008050	aanhouden	Kl. Cie	3, 7	positief	2½ maand	37
2008051	positief				4½ maand	37
2008052	aanhouden	Secr.	1, 13, 19, 20	positief	1 jaar	36
2008053	positief				1 jaar	31
2008054	aanhouden	Secr.	9, 19	positief	7 maanden	36
2008055	aanhouden	Secr.	7	positief	7 maanden	37
2008056	aanhouden	Secr.	22	positief	1 dag	29
2008057	aanhouden	Kl. Cie	7, 10, 12, 16, 19, 20, 22	positief	7½ week	36
2008059	aanhouden	Kl. Cie	7, 11, 13	positief	7 maanden	37
2008060	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 12, 22	positief	4 maanden	36
2008061	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 10, 15, 22	positief	3 maanden	35
2008062	positief				1 jaar	31
2008063	aanhouden	Secr.	3, 20, 22	positief	10 weken	37
2008064	aanhouden	Secr.	3, 13, 14, 19	positief	1 jaar	37
2008065	positief				6 weken	29
2008066	aanhouden	Secr.	3, 7, 9, 12, 13, 22	positief	12 weken	37
2008067	aanhouden	Secr.	3, 7, 21, 22	positief	2 maanden	37
2008068	aanhouden	Secr.	19, 22	positief	1 jaar	36
2008069	aanhouden	Secr.	7, 13, 14, 22	positief	10 mnd.	33
2008070	aanhouden	Secr. + PD	2, 3, 7, 14, 19, 22	positief	2 maanden	36
2008071	aanhouden	Kl. Cie	4, 7, 15, 22	positief	11 weken	37
2008072	aanhouden	Kl. Cie	2, 7, 15, 22	positief	3 maanden	37
2008073	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 15	positief	4 maanden	35
2008074	aanhouden	Secr. + PD	11, 20	positief	1 jaar	37
2008075	aanhouden	Secr.	3, 9	positief	1 jaar	31
2008077	aanhouden	Secr.	7, 22	positief	5 weken	37
2008078	aanhouden	Secr.	2, 3, 7, 13	positief	4 maanden	37
2008079	aanhouden	Secr.	1, 7, 17, 19	positief	2 weken	29
2008080	aanhouden	Kl. Cie	7, 11, 15, 19, 20, 21, 22	positief	3 maanden	33
2008081	aanhouden	Secr.	7	positief	5 maanden	30
2008082	aanhouden	Secr. + PD	1, 7, 10, 20	positief	4 maanden	35
2008083	aanhouden	Kl. Cie	7, 13, 19, 22	positief	7 weken	37
2008084	aanhouden	Secr.	7	positief	2 maanden	37
2008085	positief				6 weken	29
2008086	aanhouden	Secr.	13, 17, 22	positief	6 weken	29
2008087	positief				1 jaar	28
2008088	aanhouden	Secr.	3, 7, 15, 19, 22	positief	1 maand	29
2008089	aanhouden	Secr.	22	positief	1 maand	29
2008090	aanhouden	Secr. + PD	3, 4, 7, 9, 13, 16, 20, 22	positief	4 maanden	36
2008091	aanhouden	Secr.	22	positief	1 jaar	34
2008092	aanhouden	Secr.	5	positief	7 weken	29
2008093	aanhouden	Secr.	3, 22	positief	8 weken	37
2008094	aanhouden	Secr.	17	positief	4 maanden	35
2008095	positief				5½ week	29
2008096	positief				6 weken	29
2008097	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 10, 13, 20, 22	positief	3 maanden	35
2008098	aanhouden	Kl. Cie	2, 3, 4, 7	positief	7 weken	37
2008099	positief				2 maanden	37
2008100	aanhouden	Secr.	9, 17	positief	1 jaar	36
2008101	aanhouden	Secr.	5, 19	positief	1½ week	36
2008103	aanhouden	Secr. + PD	7, 13, 16, 21	positief	7 weken	37
2008104	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 8, 16, 19	positief	1 jaar	33
2008105	positief				5½	29
2008106	positief				1 jaar	37

	2008107	positief				5 maanden	35
	2008109	aanhouden	Secr.	16	positief	1 jaar	36
	2008110	positief				2 maanden	29
	2008111	aanhouden	Secr. + PD	3, 7, 16, 19, 22	positief	3 maanden	37
	2008112	positief				2 maanden	29
	2008113	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 22	positief	6 maanden	37
	2008114	positief				4 maanden	37
	2008115	aanhouden	Secr.	22	positief	3 weken	29
	2008116	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 9, 13, 16, 19, 20, 22	positief	4 maanden	36
	2008117	aanhouden	Secr.	7	positief	1 jaar	37
	2008118	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 10, 11, 13, 15, 22	positief	5 maanden	37
	2008119	aanhouden	Kl. Cie		positief	5 maanden	30
	2008120	aanhouden	Secr.	1	positief	1 jaar	29
	2008121	aanhouden	Secr. + PD	3, 7, 10, 19, 20, 22	positief	6 maanden	36
	2008122	aanhouden	Secr.	22	positief	2 maanden	29
	2008123	positief				1 maand	29
	2008124	aanhouden	Kl. Cie	3, 13, 19, 22	positief	3 maanden	37
	2008125	positief				1 jaar	29
	2008128	aanhouden	Secr.	13, 20	positief	1 jaar	37
	2008130	positief				3 maanden	29
X	2008001	aanhouden	Kl. Cie	4, 7, 13, 15, 20, 21, 22	positief	6 weken	33
	2008002	aanhouden	DEC/ Kl. Cie	3, 4, 7, 13, 19, 20, 22	positief	2 maanden	37
	2008003	aanhouden	Kl. Cie	7, 13, 19, 22	positief	3 maanden	37
	2008004	aanhouden	Kl. Cie	4, 7, 13, 22	positief	3 maanden	37
	2008005	aanhouden	Kl. Cie	7, 15, 19, 21, 22	positief	2 maanden	37
	2008006	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 14, 19, 22	positief	5 weken	37
	2008007	aanhouden	Kl. Cie	3, 7, 11, 13, 14, 22	positief	3 weken	33
	2008008	aanhouden	Kl. Cie	3, 13, 19, 20, 21, 22	positief	1½ week	33
	2008010	aanhouden	Kl. Cie	3, 4, 7	positief	3 maanden	33
X	2008031	aanhouden	Secr.	1	positief	1 jaar	33
	2008045	positief				6½ maand	37
	2008058	aanhouden	Kl. Cie	2, 7, 9, 10, 13, 22	positief	6 maanden	37
	2008076	aanhouden	Secr.	4, 7, 9, 19, 22	positief	11½ mnd.	33
	2008102	aanhouden	Kl. Cie	7, 11, 13, 19, 20, 22	positief	6 maanden	31
	2008108	positief				1 jaar	19
X	2008087	positief				1 jaar	28
X	2008001	aanhouden	Kl. Cie	3, 22	positief	6 weken	15

Toelichting bij de tabel

In 2008 is in geen enkel geval een negatief advies verstrekt over een proefplan. Bovendien zijn geen enkele keer voorwaarden gesteld aan een positief advies, dat uiteindelijk werd gegeven. Wel zijn in zeer veel gevallen vragen gesteld, die dan door de secretaris of de kleine commissie konden worden afgehandeld (kolom "voorwaarden" Secr. of Kl. Cie). Bij enkele proeven, die door de secretaris konden worden afgehandeld, waren proefdierkundige aspecten betrokken en heeft afhandeling in overleg met de proefdierdeskundige plaatsgevonden (kolom "voorwaarden" Secr. + PD).

In vier gevallen is het proefplan teruggestuurd naar de onderzoek(st)er met het verzoek een herzien plan in te dienen omdat de informatie te onvolledig was om tot een afweging te komen (kolom "voorwaarden" DEC/ ....). In tweede instantie is het plan wel in behandeling genomen en door de secretaris of de kleine commissie afgehandeld. De proeven die in de tabel (groen) zijn gearceerd zijn meteen door de kleine commissie beoordeeld en door de secretaris afgehandeld na verwerking van vragen en opmerkingen door de onderzoeker.

)* Codes m.b.t. voorwaarden, redenen en vragen gesteld door de DEC aan de verantwoordelijke onderzoeker(s), voorafgaand aan het advies aan de vergunninghouder:

I	Wettelijke bevoegdheden en regelgeving:
1	(Artikel)bevoegdheid/ deskundigheid/ betrokkenen
2	Toezicht tijdens experiment/ verzorging
II	Doel, belang, (externe) wetenschappelijke beoordeling
3	Doel onderzoek/ vraagstelling/ hypothese
4	Belang onderzoek: wetenschappelijk en/ of maatschappelijk
5	Wetenschappelijke beoordeling
6	Verwachting toekomstige proeven
III	Het experiment
7	Proefopzet
8	Biotechnische handelingen
9	Anesthesie/ analgesie
10	Euthanasie
11	Humane eindpunten
12	Eerst pilot uitvoeren
IV	3 V's
13	Vermindering (biostatistische onderbouwing aantal dieren/ groepen/ controle-/reservedieren)
14	Verfijning
15	Vervanging
V	Gegevens proefdieren
16	Diersoort/aanduiding/motivatie
17	Herkomst dieren
18	Bestemming overtollige dieren/ hergebruik/ toestand dieren na einde
VI	Ongerief
19	Inschatting/ bronnen van ongerief
VII	Diversen
20	Huisvesting
21	Samenstelling voer/ dieet
22	Redactioneel/ toelichting

Toelichting bij de codes m.b.t. voorwaarden, redenen en vragen gesteld door de DEC aan de verantwoordelijke onderzoeker(s), voorafgaand aan het advies aan de vergunninghouder

In het algemeen kan gezegd worden, dat een opmerking, die door de DEC gemaakt is, betrekking kan hebben op een inhoudelijke verheldering of op een discussiepunt. Dit geldt o.a. voor code 3. Wanneer deze code is aangegeven, betekent dit in de meeste gevallen niet, dat de DEC de doel- of vraagstelling ter discussie stelde, maar dat de beschrijving niet helder of eenduidig was.

Ad 6) Deze code heeft betrekking op de vraag, hoe lang de onderzoeker nog door denkt te gaan met een bepaalde onderzoekslijn. Vaak is de proef dan al enkele keren herhaald en wil de DEC dat er een prognose wordt gegeven.

Ad 7) Een bijzonder aandachtspunt bij deze code is vaak de vraag, of met de gekozen opzet het onderzoeksdoel kan worden gehaald.

Ad 20) Hieronder vallen bijv. vragen van de DEC m.b.t. argumentatie voor individuele huisvesting of voor het type huisvesting/ het ontbreken van kooiverrijking, bedding, alsook verhelderende vragen m.b.t. de ruimte per dier, hokgrootte e.d.

Ad 22) Hieronder vallen vragen m.b.t. tegenstrijdige/ onvolledige formuleringen, onduidelijk taalgebruik, afkortingen en taalfouten.

) * * Codes m.b.t. het doel van de proef:

Hoofddoel van de proef:	Codenummer
A. Onderzoek t.b.v. de toepassing in het <u>dier</u> met betrekking tot: - de ontwikkeling van veterinaire hulpmiddelen of toepassingen	12
B. Onderzoek naar schadelijkheid van stoffen met betrekking tot: - stoffen bestemd voor gebruik in de agrarische sector	15
- stoffen bestemd voor gebruik als toevoegingen in voedingsmiddelen voor menselijke consumptie	19
C. Het herkennen of opsporen (anders dan in de uitoefening van de diergeneeskunde op het betrokken dier) van: - ziekten of kenmerken bij planten	28
D. Het verschaffen of ontwikkelen van kennis van het menselijke of dierlijke lichaam of van handvaardigheid in het verrichten van ingrepen daarop	29
E. Een antwoord te verkrijgen op een wetenschappelijke vraag met betrekking tot: - kanker bij de mens (exclusief het vaststellen van potentiële carcinogenen)	30
- hart- en vaatziekten bij de mens	31
- andere ziekten bij de mens	33
- andere lichamelijke kenmerken bij de mens	34
- het gedrag van dieren	35
- ziekten bij dieren	36
- een andere wetenschappelijke vraag	37

6. Signalering, reflectie en evaluatie.

Algemene werkwijze

De secretaris agendaert de proeven, die tijdens de plenaire bijeenkomst worden behandeld. Deze proeven worden door de onderzoekers aangemeld via een elektronisch systeem, volgens een vast format (zie bijlage). Leden die afwezig zijn, geven veelal vooraf hun opmerkingen en vragen schriftelijk door aan de secretaris. Twee leden van de DEC beoordelen de vraag, of het proefplan voldoende informatie bevat, om te worden behandeld. Wanneer dat het geval is, wordt eerst de vraag beantwoord, of het doel (wetenschappelijk/maatschappelijk) in de ogen van de DEC relevant genoeg is, om het gebruik van dieren te rechtvaardigen. Vervolgens wordt het proefplan ethisch getoetst, met name tot uiting komend in een expliciete bespreking van de 3 V's, waarbij de afweging van het doel van de proef tegen het ongerief van de dieren cruciaal is. Daarnaast wordt uitgebreid ingegaan op de opzet van de proef, zowel wetenschappelijk als biotechnisch, in relatie tot het doel. Vaak is de vraag, of met de gekozen opzet het beoogde doel kan worden gehaald een belangrijk aandachtspunt. Voor uitgebreidere informatie over de algemene werkwijze, zie 2. (Algemeen gedeelte).

Kader:

Bij Wageningen Universiteit vindt veel onderzoek plaats naar het optimaliseren van gebruikte houderijsystemen, zowel in de landbouw als in de zich sterk ontwikkelende aquacultuur. Behalve de wettelijke kaders die gelden m.b.t. dierproeven vormt de maatschappelijke context een belangrijk aandachtspunt voor de DEC bij de beoordeling van dierproeven op dit vlak. Concreet betekent dit, dat de DEC in haar beoordeling een vinger aan de pols houdt m.b.t. de richting waarin de houderijsystemen zich ontwikkelen en met name de aandacht binnen het onderzoek voor dierenwelzijn en gezondheid. Een benadering, die uitsluitend is gericht op productieverhoging acht de DEC niet wenselijk. In beide beschreven casus speelde dit een rol.

Casus 1 (2008023)

Doel:

De proef is een onderdeel van een project, dat is goedgekeurd door de Europese Commissie, dat zich richt op het verminderen van groeibeperking van vis in teeltsystemen. In het getoetste experiment is het doel te onderzoeken, of het hanteren van een lagere pH dan normaal van het water waarin de vissen worden gehouden een positieve invloed heeft op de groei van de vissen. Hierbij wordt speciale aandacht besteed aan invloed op gezondheid en welzijn van de vissen. Hiertoe worden 60 vissen gehouden (in 3 groepen) in een recirculatiesysteem met een normale pH en 60 vissen (in 3 groepen) in een recirculatiesysteem met een lage pH. De vissen worden gedurende 8 weken in het betreffende systeem gehouden en zullen gedurende die periode mogelijk gering ongerief ondervinden vissen tengevolge van het wegen van de vissen aan het begin en aan het einde van het experiment en het opofferen van de vissen aan het einde van het experiment.

Afweging:

De DEC onderschreef het belang van de proef, maar had bij het doel en de opzet een aantal vragen en opmerkingen, waarop ze een reactie wilde, alvorens tot een definitieve afweging te komen.

Advies:

Voorafgaand aan het definitieve advies heeft de DEC de onderzoeker de volgende vragen en opmerkingen voorgesteld.

Het was de DEC niet duidelijk, welke hypothese aan de voorliggende proef ten grondslag lag. De DEC heeft de onderzoeker verzocht dit bij 1.a. (te beantwoorden vraag) te verduidelijken en aan te geven, waarom een lage pH werkt bij zoet water.

Tevens heeft de DEC verzocht aan te geven, op welke manier de proef naast informatie over groei ook kennis oplevert over gezondheid en welzijn van de vissen, welke parameters hiervoor worden gehanteerd.

Daarnaast heeft de DEC de onderzoeker verzocht aan te geven, welke pH als "normaal" wordt beschouwd en of hij problemen verwachtte bij de overgang van de normale pH naar de lage pH. De DEC heeft hem verzocht hier in elk geval alert op te zijn.

Bovendien heeft de DEC verzocht bij 4.c. het aantal dieren beter onderbouwen en aan te geven, waarom er 6 systemen nodig zijn.

Tevens heeft de DEC verzocht bij 5.b. (huisvesting & verzorging) de exclusiecriteria te vermelden. Bovendien heeft de DEC verzocht aan te geven, of de vissen kooiverrijking/ schuilgelegenheid wordt geboden. Daarnaast wakte de onderzoeker bij 5.c. (voeding) de suggestie dat de twee groepen verschillend gevoerd zouden worden. De DEC ging ervan uit, dat dit niet het geval was en heeft hem verzocht dit eenduidiger te formuleren.

Daarnaast heeft de DEC de onderzoeker verzocht bij 6.c. (bronnen van ongerief) de anesthesie toe te voegen. Tenslotte heeft de DEC verzocht bij 7 (maatregelen ter beperking van ongerief) aan te geven dat er geen sprake is van pijnbestrijding.

De herziene aanvraag is door de kleine commissie behandeld, waarna een positief advies is verstrekt. De DEC was van mening dat het doel van de proef opwoog tegen het te verwachten geringe ongerief dat de dieren zouden ondergaan en dat de vraag m.b.t. alternatieven voldoende was beantwoord.

Casus 2 (2008124)

Doel

Het doel van dit onderzoek is om 1) om inzicht te krijgen in het effect van temperatuur op het energiemetabolisme van het kippenembryo, en 2) om een kwantitatief inzicht te krijgen in de bijdrage van glucose aan de energievoorziening tijdens de perinatale periode (dag 17 van het broeden tot 12 uur na uitkomen). De hypothese is dat een hoge temperatuur (wat veel voorkomt in de huidige praktijk) leidt tot hoger glucoseverbruik door oxidatie en anaerobe glycolyse. Dit zou leiden tot een verminderde ontwikkeling en lagere uitkomstpercentages (dus meer sterfte tijdens het broedproces).

Het uiteindelijke doel is meer inzicht te krijgen in fysiologische processen in het embryo waardoor de omstandigheden tijdens het broedproces beter afgestemd kunnen worden op de behoefte van het embryo. Wanneer het broedproces verbeterd wordt, zullen uitkomstpercentages en kuikenkwaliteit verbeterd worden, waardoor het welzijn van het kuiken positief beïnvloed wordt. Hiervoor zullen 110 proefdieren gebruikt worden per behandeling (twee temperaturen).

Het ongerief bestaat uit het bepalen van lengte en gewicht van de kuikens direct na uitkomst, wat resulteert in gering tot matig ongerief voor de kuikens. Verder zal decapitatie worden toegepast, wat gezien wordt als gering

ongerief. Tenslotte kan een hoge broedtemperatuur gezien worden als gering ongerief, omdat kuikenkwaliteit hiermee beïnvloed wordt. Het cumulatieve ongerief wordt geschat op gering/ matig.

Afweging:

De DEC onderschreef het belang van de proef, maar had bij het doel en de opzet een aantal vragen en opmerkingen, waarop ze een reactie wilde, alvorens tot een definitieve afweging te komen.

Advies:

Voorafgaand aan het definitieve advies heeft de DEC de onderzoeker de volgende vragen en opmerkingen voorgelegd.

De DEC heeft de onderzoeker verzocht bij 1.a. (te beantwoorden vraag) aan te geven, of het door hem geschetste probleem in de praktijk van de broederij al werd onderkend of dat het uitsluitend om een wetenschappelijke probleemstelling ging (m.a.w. worden nieuwe broedmachines, die specifiek zijn voor leg- of vleeskuikens al aangepast?).

Daarnaast heeft de DEC de onderzoeker verzocht bij 4.c. (toelichting aantal dieren) het aantal embryo's per behandeling per tijdstip (10) beter te onderbouwen. De onderzoeker gaf in eerste instantie wel een argument waarom een groter aantal dieren nodig was dan in een vergelijkbare proef, maar geen argumenten voor zijn keuze van 10 dieren.

Tevens heeft de DEC de onderzoeker verzocht bij 6.b. (mate van ongerief) en bij 6.c. (bronnen van ongerief) de proefbehandeling toe te voegen, aangezien willens en wetens embryo's aan een verkeerde temperatuur zouden worden blootgesteld, waarbij al bekend was dat dat gevolgen heeft voor de kuikens. Bovendien heeft de DEC verzocht de formulering, dat decapitatie niet als ongerief wordt gezien te verwijderen, aangezien dit wordt gezien als gering ongerief.

Tenslotte had de DEC nog een redactionele opmerking:

Bij 1.a. gaf de onderzoeker aan dat in de laatste 20 jaar vleeskuikens veranderd zijn door genetische vooruitgang. De DEC heeft hem verzocht deze formulering te wijzigen om twee redenen. In de eerste plaats omdat de verandering al sinds gespecialiseerde selectie (60 jaar) gaande is. In de tweede plaats omdat de DEC in dit verband de kwalificatie "genetische vooruitgang" discutabel achtte.

De herziene aanvraag is door de kleine commissie behandeld, waarna een positief advies is verstrekt. De DEC was van mening dat het doel van de proef opwoog tegen het te verwachten gering/ matige ongerief dat de dieren zouden ondergaan en dat de vraag m.b.t. alternatieven voldoende was beantwoord.

Overige aandachtspunten/ activiteiten DEC

- In 2008 is er voor de vijfde keer een bijeenkomst georganiseerd voor gebruikers van de DEC. Tijdens deze bijeenkomst zijn er over en weer verwachtingen en wensen uitgewisseld, zowel t.a.v. het functioneren van de DEC in het algemeen als t.a.v. het dierproefregistratiesysteem.
- Ook in de loop van 2008 is er diverse malen een onderzoeker ter vergadering uitgenodigd, om een toelichting te geven op het kader, waarbinnen de door hem ingediende vragen passen, om zo een betere afweging in de toekomst mogelijk te maken. Daarnaast is er enkele malen een programmaleider uitgenodigd, om een (nieuwe) onderzoekslijn toe te lichten.
- De DEC heeft in 2006 twee thema's geïdentificeerd en geagendeerd (het gebruik van dierproeven t.b.v. lifestylegerelateerde ziekten en de rol van ethiek bij de totstandkoming van onderzoeksprogramma's/-lijnen binnen Wageningen Universiteit). Bij beiden speelt voor de DEC het dilemma, dat de DEC i.h.a. specifieke experimenten toetst en het niet aan de DEC is de gehele onderzoeklijn (op een hoger abstractieniveau) ter discussie te stellen (Voorbeeld: doe je onderzoek naar gedragsverandering bij mensen ten aanzien van dieet, bewegen en voorkomen van obesitas of doe je onderzoek naar het vinden en testen van een stofje dat in de fysiologie, betrokken bij voeding en obesitas een rol zou kunnen spelen? De DEC toetst proefplannen in het kader van het laatste en heeft geen mandaat over de afweging tussen de eerste en de tweede invalshoek). Het aankaarten van deze thema's heeft in 2008 geresulteerd in respectievelijk een symposium, dat georganiseerd is door Studium Generale en een advies aan de Raad van Bestuur van Wageningen UR van een werkgroep van de Commissie Ethiek. De RvB heeft naar aanleiding hiervan de coördinatoren van de verschillende onderzoeksprogramma's verzocht in de eerstvolgende programmeringscyclus expliciet tijd in te ruimen voor een discussie over de ethische aspecten van de in de programmering te maken onderzoekskeuzes.
- Leden van de DEC hebben geparticipeerd in activiteiten van de NVDEC (nascholing, ledenvergaderingen).

Bijlage

Aanmeldingsformulier voor proeven met gewervelde dieren.

Aanvrager:
Afdeling:
Titel dierproef:
Aanmeldcode / Protocol:
Stadia van de proef:

Is deze proef wetenschappelijk getoetst en goedgekeurd?

Toelichting:

1.a. Met dit onderzoek te beantwoorden concrete vraag:

1.b. Het uiteindelijke doel (Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie):

Doel:

2. Gepland vanaf: tot

3. Diersoort: Totaal aantal:

4.a. Nadere aanduiding gebruikte dieren:

4.b. Motivatie waarom is gekozen voor deze diersoort:

4.c. Toelichting voor het aantal gebruikte dieren:

4.d. Herkomst:

Toelichting:

5.a. Accommodatie:

5.b. Huisvesting & Verzorging:

5.c. Voeding:

6.a. Proefschema / proefbehandelingen:

6.b. Mate van ongerief:

6.c. Waaruit bestaat het ongerief en hoe bent u tot uw inschatting van de mate van ongerief gekomen?

7. Welke maatregelen heeft u getroffen om het ongerief tot een minimum te beperken?

Anesthesie:

Pijnbestrijding:

8. Toestand van dieren na einde van de proef:

Toelichting:

9. Welke alternatieven (vervanging, verfijning, vermindering) zijn voor de beschreven experimenten overwogen en waarom zijn deze verworpen?

10. Namen van direct betrokkenen bij de dierproef (artikel 9- en 12-functionarissen):

Tabel registratiecode opties voor aanvraag (K14):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13